

# Husitská teologická fakulta

## Univerzity Karlovy

### Státní závěrečná zkouška (bakalářská)

#### Judaistika – Židovské dějiny, židovské tradice a zvyky a synagogální liturgie

#### Tematické okruhy:

#### Židovské dějiny

1. **Židovské dějiny ve starověku – od proto-dějin do 4. st. o. l.** (rozlišení starověkých mýtů a biblických dějin od moderních historických hypotéz, babylonské zajetí, hegemonie Persie, Řecka a helenistických států, římské období, vnitřní vývoj izraelské společnosti v jednotlivých obdobích, vznik významných židovských institucí a posuny v judaismu – Tanach a Talmud)
2. **Židovské středověké dějiny v Evropě – 5. až 15. st. o. l.** (židovská diaspora v křesťanských zemích v období raného středověku, Byzantská říše, nástupnické státy Západořímské říše, rozvoj židovských obcí, změny v postavení Židů a počátky křesťanského anti-judaismu, židovská diaspora v křesťanských zemích v období vrcholného a pozdního středověku, vývoj židovských obcí v jižní, západní a střední Evropě, posun v postojích církve vůči Židům a rozvoj protižidovských mýtů, kontext dějin Židů na Pyrenejském poloostrově, islám a Židé pod jeho nadvládou, reconquista, židovské obce a postavení Židů v křesťanském Španělsku a Portugalsku, počátky a rozvoj marranismu (krypto-judaismus), mýtus o „čistotě krve“, vznik španělské inkvizice, vyhnání Židů z Pyrenejského poloostrova)
3. **Novověké dějiny Židů – 16. až 19. st. o. l.** (židovská diaspora v jižní a západní Evropě (vývoj židovských obcí v Itálii, obnova židovských obcí v Anglii a Holandsku, „noví křesťané“ a jejich pronásledování, protižidovské fobie a počátky emancipace Židů ve Francii), židovská diaspora ve střední a východní Evropě (židovská otázka v období německé reformace, rozvoj a krize židovských obcí v Polsku, dělení Polska a postavení Židů v carském Rusku, vznik chasidismu a vlivy mystických proudů – sabateanismus a frankismus), revoluční změny přelomu 18. a 19. století a jejich význam pro emancipaci a integrační proces židovského obyvatelstva v západní Evropě (osvícenství, Francouzská revoluce a Napoleonovy reformy) a ve střední a východní Evropě (Josef II. a jeho reformy,

protifrancouzské reakce a vznik moderního antisemitismu v německých zemích, pokusy ruských carů o řešení židovské otázky, haskala a Wissenschaft des Judentums), Židé v evropských národnostních státech a v USA (integrace, reforma a vznik nových židovských institucí))

4. **Dějiny Židů ve 20. století** (novodobý rasový antisemitismus – Dreyfusova aféra, 1. světová válka a nárůst antisemitismu v Německu, nacismus a Šoa (německá protižidovská politika, masová likvidace židovského obyvatelstva a koncentrační tábory, reakce evropských zemí a jejich obyvatel), poválečná židovská diaspora v Evropě a v USA, změny v postavení Židů a obnova židovských komunit v jednotlivých zemích, SSSR a vznik komunistického bloku, „studená válka“ a anti-sionismus, emigrace Židů z arabských zemí do Evropy a USA, americký judaismus, reakce církví a 2. vatikánský koncil)
5. **Židé v islámských zemích** (židovská diaspora na území Dar al-Islam, právní a reálné postavení Židů v islámu, damašský chalífát a bagdádský chalífát, první krize postavení židovského obyvatelstva – křížové výpravy a vpád Mongolů, vývoj židovských obcí severní Africe a Osmanské říši, židovská imigrace z Evropy, vznik nových mesianistických proudů a Šabtaj Cvi, židovská diaspora v Osmanské říši a v Maroku (19. století – 1918), evropské vlivy a transformace tradičního postavení židovského obyvatelstva, vznik arabského antisemitismu)
6. **Židé v českých zemích** (příchod Židů a vznik židovských obcí, právní postavení Židů, církev a Židé, husitské hnutí a Židé, první Habsburkové a Židé, rozvoj židovských obcí v Praze a na venkově, třicetiletá válka, období úředního antisemitismu (Leopold I., Karel VI. a Marie Terezie), reformy Josefa II. a systemální patent, mesianistické proudy a haskala, snahy o emancipaci, revoluční rok 1848 a zrovnoprávnění Židů, německo-židovské a česko-židovské hnutí, hilsneriáda a český antisemitismus, Židé v Československu, TGM, První republika a Židé, německá okupace, Terezín a Šoa, poválečný vývoj a podíl Židů na vzestupu komunismu, politické procesy a anti-sionismus, šedesátá léta, normalizace a utužení antisionismu, židovská kultura v ČSSR, obnova židovských obcí po roce 1989)
7. **Dějiny Státu Izrael** (počátky sionismu, vznik a rozvoj židovského jišuvu v Palestině, alijot, Balfourova deklaráce, počátky izraelské společnosti a infrastruktury, „Bílé knihy“ a jejich význam, židovský protibritský odboj, vyhlášení Státu Izrael, arabsko-izraelské konflikty a války, mezinárodní vztahy Státu Izrael, vnitřní vývoj – kultura, náboženství, ekonomika, infrastruktura a společnost)

## **Literatura:**

- ALY, G. *Konečné řešení: Přesun národů a vyhlazení evropských Židů*. Praha, 2006.
- ARAVA-NOVOTNÁ, L. Geneze protižidovských mýtů a stereotypů ve středověkém křesťanském myšlení. In *Nová doba, stará zloba: soudobý antisemitismus v historickém kontextu*. Plzeň, 2010, s. 5-43.
- ARAVA-NOVOTNÁ, L. Od antisemitismu k anti-sionismu: Československo po roce 1948. In *Dopady holocaustu na českou společnost ve druhé polovině 20. století*. Praha, 2008, s. 85-95.
- ARAVA-NOVOTNÁ, L. Postavení Židů v islámských zemích a jeho proměny pod vlivem Evropy. *Acta Fakulty filozofické Západočeské univerzity v Plzni*, 1/2011, s. 15-31.
- ARAVA-NOVOTNÁ, L. Význam Napoleonova vítězství u Slavkova pro židovské obyvatelstvo Evropy. In *Jakou Evropu ohlašovala bitva u Slavkova?* Praha, 2006, s. 183-198.
- AVINERI, Š. *Zrození moderního sionismu*. Praha, 2001.
- BAUER, J. *Úvahy o holokaustu*. Praha, 2009.
- BEINART, H. *The expulsion of the Jews from Spain*. Oxford, 2002.
- BOUŠEK, D. Právní postavení Židů v islámských zemích ve středověku. In *Dialog myšlenkových proudů středověkého judaismu*. Praha, 2011, s. 90-195.
- ČEJKA, M. *Dějiny moderního Izraele*. Praha, 2011.
- ČEJKA, M. *Izrael a Palestina: minulost, současnost a směřování blízkovýchodního konfliktu*. Brno, 2007.
- ČEJKA, M. *Judaismus a politika v Izraeli*. Brno, 2009.
- ELON, A. *The pity of it all: a portrait of the German-Jewish epoch, 1743-1933*. New York, 2002.
- FEINER, S. *The Jewish enlightenment*. Philadelphia, 2003.
- FINKELSTEIN, I., SILBERMAN, N. A. *David a Šalomoun: Počátky mesianismu ve světle moderní archeologie*. Praha, 2010.
- FINKELSTEIN, I., SILBERMAN, N. A. *Objevování Bible: Svatá Písma Izraele ve světle moderní archeologie*. Praha, 2010.
- FLAVIUS, J. *Válka židovská, I-II*. Praha, 2004.
- FRANKEL, J. *Crisis, Revolution and Russian Jews*. New York, 2010.
- FRANKL, M. *Emancipace od židů: český antisemitismus na konci 19. století*. Praha, 2007.
- GILBERT, M. *Židé ve 20. století: ze všech končin světa*. Praha, 2003.

- GOETSCHEL, W. *Spinoza's modernity: Mendelssohn, Lessing, and Heine*. Madison, 2003.
- GUIBBORY, A. *Christian identity, Jews, and Israel in seventeenth century England*. Oxford, 2010.
- HEITLINGER, A. *Ve stínu holocaustu a komunismu: čeští a slovenští židé po roce 1945*. Praha, 2007.
- HILBERG, R. *The Destruction of the European Jews*. New York, 1979.
- CHAZAN, R. *Židé středověkého západního křesťanského světa: (1000-1500)*. Praha, 2009.
- KALMAN, J. *Rethinking antisemitismus in nineteenth-century France*. Cambridge, 2010.
- KATZ, J. *Out of the ghetto: the social background of Jewish emancipation, 1770-1870*. Syracuse, 1998.
- KRUPP, M. *Sionismus a Stát Izrael. Historický nástin*. Praha, 1998.
- LEWIS, B. *The Jews of Islam*. Princeton, 1984.
- MACIEJKO, P. *The mixed multitude: Jacob Frank and the Frankist movement, 1755-1816*. Philadelphia, 2011.
- MARCUS, J. R. *The American Jew, 1585-1990: a history*. Brooklyn, 1995.
- MEDVEDEV, Ž. A. *Stalin a židovský problém: nová analýza*. Brno, 2005.
- MELAMMED, R. L. *A question of identity: Iberian conversos in historical perspective*. Oxford, 2004.
- PĚKNÝ, T. *Historie Židů v Čechách a na Moravě*. Praha, 2001.
- POJAR, M. *Hilsnerova aféra a česká společnost*. Praha, 2000.
- RUBEŠOVÁ, M. P. Právní postavení Židů ve středověké Evropě. In *Dialog myšlenkových proudů středověkého judaismu*. Praha, 2011, s. 22-89.
- RUCKER, L. *Stalin, Izrael a Židé*. Praha, 2001.
- SACHAR, H. M. *Dějiny státu Izrael*. Praha, 2008.
- SCHÄFER, P. *Dějiny Židů v antice: Od Alexandra Velikého po arabskou nadvládu*. Praha, 2003.
- SCHOLEM, G. G. *Sabbatai Sevi: the mystical Messiah, 1626-1676*. Princeton, 1989.
- STEMBERGER, G. *Úvod do judaistiky*. Praha, 2010.
- STILLMAN, N. A. *The Jews of Arab lands in modern times*. Philadelphia, 2003.

VYDRA, Z. *Protižidovské stereotypy a křesťanská společnost na přelomu 19. a 20. století*. Pardubice, 2007.

VYDRA, Z. *Židovská otázka v carském Rusku 1881-1906: vláda, Židé a antisemitismus*. Pardubice, 2006.

ZOUPĽNA, J. *Od jišuvu k Izraeli: formování izraelských mocenských elit 1919-1949*. Praha, 2007.

## **Židovské tradice a zvyky**

1. **Základní literatura k problematice židovských tradic a zvyků**
2. **Narození, obřizka, vykoupení prvorozeného, židovské tradiční vzdělání**
3. **Svatba, manželský život, jídelní předpisy, rozvod**
4. **Denní požehnání, rituální omývání a ponořování, otázka a význam rituálních předmětů v judaismu (talit, tfilin, mezuzah, pokrývka hlavy)**
5. **Synagoga, její vývoj a funkce**
6. **Židovský kalendář, šabat, svátky**
7. **Polosvátky, významné dny, posty**

## **Literatura:**

### **POVINNÁ:**

*Judaismus, křesťanství, islám*. Olomouc, 2003.

KOSÁKOVÁ, J. *Slovník judaik*. Praha, 2004.

NEWMAN, J., SIVAN, G. *Judaismus od A do Z*. Praha, 1992.

NOSEK, B., DAMOHORSKÁ, P. *Židovské tradice a zvyky*. Praha, 2010.

PUTÍK, A., Šedinová, J., Doležalová, J. *Židovské tradice a zvyky*. Praha, 1992.

### **DOPORUČENÁ:**

ALTSCHULER, D. *Precious Legacy*. New York, 1983.

BIEBLE, R. *Women and Jewish Law*. New York, 1995.

BLOCH, A. *The Biblical and Historical Background of Jewish Customs and Ceremonies*. New York, 1980.

DIAMANT, A. *Living a Jewish Life*. New York, 1991.

DOBRINSKY, H. C. *A Treasury of Sephardic Laws and Customs*. New York, 1988.

DONIN, HA-LEVI, Ch. *To Be a Jew. A Guide to the Jewish Observance in Contemporary Life*. New York, 1972.

*Encyclopaedia Judaica*. Jerusalem, 1973, 1996, 2007.

GAL-ED, E. *Das Buch der juedischen Jahrfeste*. Frankfurt am Main, 2001.

GALLEY, S. *Das juedische Jahr*. München, 2003.

GUTMANN, J. *The Jewish Life Cycle*. Leiden, 1987.

MARCUS, I. G. *The Jewish Life Cycle*. Seattle, 2004.

PĚKNÝ, T. *Historie židů v Čechách a na Moravě*. Praha, 2001.

STEMBERGER, G. *Jüdische Religion*. München, 1999.

VRIES DE, S. P. *Jüdische Riten und Symbole*. Wiesbaden, 1981.

ZBOROWSKI, M. *Life Is With People*. New York, 1952.

ZEVIN, S. Y. *The Festivals in Halachah*. New York, 2002.

## **Synagogální liturgie**

1. **Literatura a prameny vztahující se k synagogální liturgii, základní terminologie, základní pojmy týkající se modlitebních textů (např. rozdíl bracha a tfila, modlitba a vyznání)**
2. **Základní rozdělení jednotlivých ritů, sefardský a aškenázský ritus, základní liturgické rozdíly. Základní liturgické sborníky**
3. **Liturgie všedního dne šachrit, mincha, ma'ariv (charakteristika, základní texty), otázka kadiše, kiduše a keduši**
4. **Liturgie šabatu, četba Tóry a Haftary, otázka kázání v synagogální liturgii. Synagogální hudba**
5. **Liturgie Vysokých a poutních svátků, pijut**
6. **Liturgie Významných dnů (Chanuka, Purim, Den nezávislosti, Den Jeruzaléma) a liturgie postních dnů**
7. **Reformní hnutí a reforma synagogální liturgie, čelní představitelé reformy synagogální liturgie (I. Jacobson, A. Geiger, I. M. Weis, D. Einhorn)**

## **Literatura:**

### **POVINNÁ:**

DI SANTE, C. *Židovská modlitba. K počátkům křesťanské liturgie*. Praha, 1995.

NEWMAN, J., SIVAN, G. *Judaismus od A do Z*. Praha, 1992.

NOSEK, B., DAMOHORSKÁ, P. *Úvod do synagogální liturgie*. Praha, 2005.

SICHER, G. Modlitba v židovství. In *Židovská ročenka 1965/66*, s. 40-48.

### **DOPORUČENÁ:**

BÖCKLER, A. *Jüdischer Gottesdienst*. Berlin, 2002.

DAMOHORSKÁ, P. *Šma Jisra'el*. Praha, 2006.

ELBOGEN, I. *Jewish Liturgy*. New York, 1993.

HAMMER, R. *Entering the Jewish Prayer*. New York, 1994.

HOFFMAN, L. A. *The Canonization of the Synagogue Service*. London, 1979.

LANGER, R., FINE S. *Liturgy in the Life of the Synagogue*. Winona Lake, 2005.

LANGER, R. *To Worship God Properly*. Cincinnati. 1998.

MUNK E. *Die Welt der Gebete. Zweiter Band (Die Sabbat und Festtagsgebete)*. Basel, 2004.

NITZAN, B. *Qumran Prayer and Religious Poetry*. Leiden, 1994.

PETUCHOWSKI, J. *Studies in Modern Theology and Prayer*. Philadelphia, 1998.

TABORY, J. *Kenishta. Studies of the Synagogue World*. Ramat Gan, 2001.

TREPP, L. *Der jüdische Gottesdienst*. Stuttgart, 1992.

WEINBERGER, L. J. *Jewish Hymnography*. London, 2000.

V Praze dne 15. 12. 2016